

De ontdekking van de Borneomens

Colofon

ISBN: 978 94 6365 662 7

1e druk 2024

© 2024, Gerrit Jan Zwier

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Drukwerk: CSL digitaal B.V.

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Foto auteur: Marcel Schaap

Omslagtekening: Zdeněk Burian - Kampplaats van Neanderthalers (1960)

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

De ontdekking van de Borneomens

GERRIT JAN ZWIER

Inhoud

Geografisch Instituut	7
Mijn ontdekkingsstocht door Borneo	28
Paddepoel	53
De grot van Lavignac	57
Paddepoel	75
Geografisch Instituut	77
Mijn ontdekkingsstocht door Borneo	84
Geografisch Instituut	123
De grot van Lavignac	135
Geografisch Instituut	154
Paddepoel	163
De ontdekking van de Borneomens	166
Baloo	194
De grot van Lavignac	202
Arctisch Centrum	216
Gorssel	227
Bronnen	245
Verantwoording	246

Geografisch Instituut

Al is hij dan niet van adel, toch voelt Laurens Hakluyt zich heerser over een koninkrijk. Het rijk van een geograaf - één lange kamerwand wordt voor een groot deel bedekt met ouderwetse, kleurige kaarten van Azië en Afrika; op een zijtafel bij het raam prijkt een forse globe op een kunstig gesneden houten poot. Boven het zware eikenhouten bureau hangt een portret van Alexander von Humboldt, een gedistingeerd heerschap met een zilvergrijze kuif, een van de grondleggers van de moderne geografie, en een foto van een gezette man in een tropenkostuum. Vanuit een prauw kijkt hij argwanend in de lens. De lange derde wand wordt geheel in beslag genomen door een hoge kast, waarin opvallend veel boeken en folianten staan met verweerde, loshangende banden, die soms door zwart ducttape bij elkaar worden gehouden. Een bescheiden zitje - een lage tafel met drie rotanstoelen - completeert de inventaris van het pijpenlaatje.

‘Ontdekkingsgeschiedenis’, luidt de korte omschrijving van zijn leeropdracht. Voor Hakluyt is zijn onderwerp groot genoeg - naast de bekende namen van ontdekkingsreizigers is er veel ruimte voor minder bekende of totaal onbekende avonturiers die zich in het verleden ver van huis waagden. Nu eens waren ze op zoek naar nieuwe landen of eilanden, goud en zilver of schuwe natuurvölker, dan weer naar aanwinsten voor Europese dierentuinen of hortussen. Zo werd het thuisfront eeuwenlang getraakteerd op verhalen over zeemonsters, pygmeëën, vogelvlinders, komodovaranen, paradijsvogels, baobabs, drakenbomen en penisplanten.

Het koninkrijk van Hakluyt ritselt van avontuur en spannende verhalen, en staat zelf ook garant voor één

lange ontdekkingsreis. Nog niet zo lang geleden had hij herhaaldelijk het gevoel dat deze bonte reiswereld een schrill contrast vormde met zijn eigen roerloze bestaan. Maar sinds zijn recente veldwerk in de Pyreneeën is dat contrast wel iets minder scherp geworden.

Lopend naar het bureau vangt hij in het raam zijn spiegelbeeld op. Terwijl hij onwillekeurig een hand naar zijn linkeroog brengt, stelt hij opnieuw vast dat de correctie van het ooglid nu goed gelukt is - er is geen sprake meer van een 'varkensoogje', een omschrijving van een collega die geen enkel respect voor hem had. Een paar tellen maar dwalen zijn gedachten af naar het Pyreense avontuur, waar Karst Landman een tijdje voor dictator mocht spelen. Totdat hij, dankzij een hardhandige ingreep van hem, Laurens Hakluyt, in het zand moest bijten.

Een klop op de deur maakt abrupt een einde aan zijn gemijmer. Om de hoek van de deur verschijnt het hoofd van Loesje Lucardie, medewerker antropologie, of liever: 'moderne antropologie', zoals ze zelf haar vakgebied het liefst omschrijft. Waarmee ze bedoelt dat ze zich niet langer richt op natuurvolken, maar op allerlei randgebieden in de huidige westerse samenleving. Haar studenten zwermen uit naar woonwagenkampen, naaktstranden en new age groepjes.

'Hoogste tijd,' klinkt het melodieus. 'Zoals je weet, is Eelco een man van de klok.'

'Heel attent van je, Loes, ik kom eraan.'

Nog net op tijd kan hij de irritatie in zijn stem onderdrukken.

Juist nu belangrijke zaken om zijn aandacht vragen, beschikt hij steeds minder over zijn kostbare tijd.

Sinds een paar maanden houdt hij zich intensief bezig met het verslag van zijn grootvader, wiens foto boven

zijn bureau hangt, over diens reis door Borneo. Vanaf het moment dat zijn moeder hem het verslag had overhandigd, heeft dit verhaal hem niet meer losgelaten. Na de verhuizing van opa van zijn villa in het Gelderse Gorssel naar een verzorgingsflat, had ze de tekst in een map aangetroffen. Delen ervan waren, ergens in de jaren twintig van deze eeuw, in het Indische dagblad *De Locomotief* gepubliceerd. Jaren later was een ander deel verschenen in het Nederlandse tijdschrift *De Aarde en haar Volken*.

Het was een fantastisch relaas, geschreven door een nogal zelfingenomen koloniaal, een man van zijn tijd uiteraard, die zich door niets of niemand van het door hemzelf gestelde doel liet afhouden. Het was alleen doodzonde dat de critici zijn ontdekking van de Borneomens met hoon hadden overladen.

Het verhaal van de oude Hakluyt voldeed aan de eerste eis die de grote Humboldt aan expeditieverslagen en natuurbeschrijvingen stelde: die moesten behalve feiten ook emoties bevatten. Wie een sfeerbeeld van het oerwoud of de woestijn wilde geven, diende daarin tegelijk zijn eigen gevoelens te verwerken. In zijn *Ansichten der Natur*, vertaald als *Natuurbeschouwingen*, liet de meester zien hoe je geografie en lyriek op elkaar kon afstemmen.

Al een tijdje speelde hij met de gedachte om het Borneoverslag om te vormen tot een biografie, of beter: om het tot middelpunt te maken van een biografie. Aangezien zijn moeder alleen al bij het woord 'Borneomens' een slecht humeur kreeg, had hij haar nog niets over zijn plannen verteld.

Nog een ander project legde eveneens veel beslag op zijn tijd. Ook hierbij volgde hij het genoemde devies van Humboldt op, en dat lag dit keer des te meer voor de hand, want hij probeerde stap voor stap een beeld te

schetsen van de onverkwikkelijke gebeurtenissen die in Zuid-Frankrijk hadden plaatsgevonden. Hoewel er sindsdien een jaar verstreken was, had hij zich er niet eerder toe kunnen zetten deze zwarte episode in zijn leven op papier te zetten.

Wat hem geregeld uit zijn concentratie haalde, waren de telefoontjes van een zekere Gozewijn Groen, een snelle, praatgrage man die reisreportages voor de televisie maakte. Op een of andere manier had hij er lucht van gekregen dat er iemand aan de Groningse universiteit ontdekkingsgeschiedenis doceerde. Wat een fantastisch, weergaloos onderwerp! had hij uitgeroepen. Graag wilde hij weten wie Hakluyts favoriete ontdekkingsreizigers waren. Voordat Laurens antwoord kon geven, had hijzelf zijn absolute voorkeur al bekendgemaakt, en wel voor Jacob Roggeveen, de Zeeuwse notaris die Paaseiland had ontdekt. Kende Hakluyt Paaseiland? Je werd gewoon stoned als je tussen die beelden, de *moai*'s, doorliep, deelde hij mee. Had Hakluyt misschien iets met het naburige Pitcairn, waar de muiters van de Bounty zich hadden gevestigd? Zelf ging hij bijna dagelijks gebukt onder de gedachte dat hij Pitcairn niet had bezocht.

Kijkend naar zijn reportages kon Laurens vaststellen dat Groen er als interviewer grote moeite mee had om anderen aan het woord te laten.

Tussen neus en lippen had Groen het woord 'Lavignac' laten vallen, een woord dat meer dan eens in Laurens' nachtmerries opdook. Het was echter niet duidelijk wat Groen nu wel of niet over zijn Franse grotonderzoek te weten was gekomen. Op het moment zelf ging er bij Laurens een schel klinkend alarmbelletje af.

En dan was er sinds kort nog Fay, een vriendin van Loesje, die beslist indruk op hem had gemaakt. Ze was

met haar ene bruine en ene blauwe oog en haar lange gebogen neus weliswaar geen schoonheid van het geijkte soort, maar haar hele verschijning, haar conversatie en manifeste belangstelling voor zijn persoon en bezigheden, hadden een gevoelige snaar bij hem geraakt. Hoewel hun relatie nog nauwelijks van de grond was gekomen, had ze zich, zoals ze zei, voorgenomen hem uit zijn isolement te halen.

Dat ze zo vlug zijn diepe eenzaamheid had doorgrond, toonde aan dat ze over groot psychologisch inzicht beschikte.

De naam Fay deed hem denken aan Fayaway, een mooie dochter van een Polynesisch natuervolk, de Typee, dat hij kende uit het gelijknamige boek van Herman Melville; tot zijn verbazing was hij die titel opnieuw tegengekomen in het Borneoverhaal van zijn grootvader.

Hoewel de wrede jacht op een witte walvis aan de basis lag van Melvilles literaire roem, had hij eerder op haast idyllische wijze over het leven in de Stille Zuidzee geschreven.

Fay was schrijfster en had twee boekjes met sprookjes gepubliceerd. Van meet af aan liet ze hem op haar eigen, directe wijze weten dat ze een vrouw was die veel aandacht nodig had.

Een korte roffel op de deur doet hem opnieuw opschrikken. Deze keer verschijnt het spitsmuizengezicht van Mathieu Rousseau in de deuropening. Zijn leeropdracht is de theoretische geografie; aangezien er op dat gebied weinig te melden valt, op de begrippen determinisme (de cultuur van een volk wordt bepaald door het omringende landschap) en possibilisme (de cultuur van een volk wordt mogelijk bepaald door het omringende landschap) na, beschouwt hij de hele oceaan van de cultuurfilosofie als zijn domein.

‘Tijd voor de kletstafel, amice,’ zegt hij opgeruimd. ‘Onze chef is dol op vergaderen, zoals je weet.’

‘Dank, Mathieu, ik volg je spoor.’

Altijd weer voelt hij de tegenstelling tussen zijn werk-kamer en de vergaderzaal, tussen het domein van de solist en dat van het groepsdier.

Hij pakt een pen en een notitieblok en haast zich de kamer uit. Heel frustrerend, deze inbreuk op zijn programma. Liever had hij de ochtend besteed aan een eerste opzet van het reisverslag over Borneo en de middag aan zijn belevenissen in de Pyreneeën.

Langs de buitenramen in de gang trekt en stoet van druk pratende meisjes en jonge vrouwen naar de achterkant van het gebouw. Het zijn geen studenten, maar leerlingen van de Huishoudschool die zich pal achter het Instituut bevindt. Hij werpt een snelle blik op hun jonge, levendige gezichten; hier en daar vestigt een rood gestifte mond of een door kohl omringd oog de aandacht op zich. Het beeld verschuift één enkel moment naar zijn grootvader die in de bush graag kettinkjes en ringetjes uitdeelde aan inlandse schonen.

Een enkele leerling kijkt naar binnen en spert haar ogen wijd open als ze hem voorbij ziet lopen. Haast automatisch trekt hij zijn schouders omhoog en wendt zijn blik af.

De vrouw als eeuwige verleidster, hij kan er maar niet aan wennen.

Wil hij zijn koninkrijk eigenlijk wel met anderen delen?

Wil hij echt uit zijn isolement gehaald worden?

In het vergaderzaaltje zit bijna iedereen al op zijn vaste plek. Laurens volgt dit voorbeeld en neemt zijn plaats tussen Loesje en Mathieu in.

Het Instituut is met zijn anderhalve collegezaal, een

handvol pijpenlaatjes voor de medewerkers en de workshopruimte op zolder als een te krappe jas om de schouders van een snel groeiende puber. Wie zieke mensen wil helpen, gaat medicijnen studeren. Voor degenen die geboeid worden door dieren en planten, is biologie de juiste keus. Wie regels en voorschriften van groot belang vindt, kiest voor de rechtenstudie. Zij, die het sterke vermoeden hebben dat er achter de alledaagse wereld nog een andere wereld schuilgaat, worden theoloog. Wie in het duister tast over zijn toekomst, en toch wil studeren, kiest voor geografie. Want dan boek je een *magical mystery tour* naar zowel nabije als verre kusten, inclusief tijdreizen dwars door de aardkorst en de menselijke geschiedenis heen. Een en ander wordt verlevendigd door excursies, zowel naar landen en streken, om er de lokale levenswijze op te snuiven en te doorgronden, als naar fysisch-geografisch belangwekkende gebieden. Om die reden mocht het Instituut jaarlijks een toenemend aantal leergierigen begroeten.

Geografen kiezen voor het buffet, niet voor de eenpansmaaltijd.

Aan het hoofd van de tafel staat de gedrongen gestalte van professor Eelco Kramer in de startblokken: zijn hoog opgetrokken wenkbrauwen boven de in een massief zwart montuur gevatte bril en zijn dwalende blik langs het rijtje medewerkers laten daar geen twijfel over bestaan. Zijn specialisatie is de sociale geografie van Nederland en dat zal niemand verbazen die weet dat Kramer een grote hekel aan reizen heeft. Al wijst zijn strenge uiterlijk er niet op, toch heeft zijn karakter ook een lichte kant - die wordt treffend geïllustreerd door een kleurentekening, pal tegenover hem aan de muur, waar Marten Toonder, de schepper van Tom Poes en Heer Bommel, zichzelf heeft

vereeuwigd te midden van zijn creaties, zoals Wammes Waggel, de tovenaar H.P. Pas en de dwerg Kwetal - het laatste duo is goed thuis in de parallelle wereld van respectievelijk de zwarte en witte magie.

Aan de linkerkant van de voorzitter is professor Joris Giele neergestreken, economisch geograaf, die bijna alle Nederlandse bedrijven uit zijn hoofd kent. Vanuit een grijs maatkostuum steekt een schrale nek omhoog die een hoofd draagt met een scherp gesneden gezicht, een ontevreden mond en naar achteren gekamd dof grijs haar.

Aan zijn rechterzij bewaakt Marco Pijlman de belangen van het Verenigd Koninkrijk, het vroegere Groot-Brittannië. Zijn bekakte Oxbridge-accent is geen aanstellerig attribuut - hij heeft namelijk jarenlang in Oxford gestudeerd. Als wandelaar is hij niet alleen goed thuis in het Engelse landschap, maar als lezer ook in de Engelse literatuur. Schrijft hij een wandelverhaal in het *Geografisch Tijdschrift*, dan is dit doorspekt met citaten uit het werk van Kingsley Amis, Iris Murdoch of Daphne du Maurier.

Klaas Pannekoek, tegenover hem, een boerse, blonde man, is uit heel ander hout gesneden. Als Oost-Europadeskundige is hij een communistenvreter, die zelfs niks moet hebben van de nieuwe politiek van perestrojka en glasnost. Zijn bijbel is *Het geloof der kameraden* van Karel van het Reve, al is de auteur geen geograaf, maar een letterkundige. Toch zul je Pannekoek nooit iets horen citeren uit het werk van een Toergenjev of Dostojewski.

Naast Pannekoek is Gerrit Post aangeschoven, de man voor Zuid-Europa. Zijn half geloken ogen en hangwangen geven iets treurigs aan zijn gezicht. Beide passen goed bij zijn grote liefde voor de Portugese fado,

waarin het woord *tristeza* (verdriet) vele malen vaker voorkomt dan het woord *alegria* (geluk).

Opvallend afwezige is lector Frits Heuvelmans, de fysisch-geograaf. Hij laat het vaker afweten, zelfs als hij college moet geven.

‘Mijne heren en ene dame,’ begint de voorzitter. ‘Ik wil graag beginnen, met uw welnemen. Het spijt me zeer dat collega Heuvelmans absent is. We hebben namelijk enige klachten over hem binnen gekregen, zowel van de inspectie als van studentenzijde.’

‘Voilà!’, sluit Giele aan, ‘vandaar zijn absentie.’

Kramer wuift de interruptie met een ongeduldig handgebaar weg. ‘Ik vrees dat hij zich weer op literaire zijpaden beweegt. Heel erg jammer, want dat gaat ten koste van het echte werk, de fysische geografie. Misschien moeten we hem wat zwaarder gaan belasten. Ik heb bijvoorbeeld het verzoek gekregen van een uitgever van wandelboekjes om daaraan mee te werken. Die boot wil ik absoluut niet missen. Voor het onderwerp bodem en geologie wordt zelfs een apart hoofdstukje ingepland. Dus spekkie voor het bekkie van Heuvelmans, zou ik zo denken.’

‘Dat vindt hij ver beneden zijn stand,’ zegt Giele, die wel vaker kritiek heeft op het functioneren van Heuvelmans. ‘Bovendien heeft hij een grote hekel aan wandelen. Dat heeft zijn boek over Lapland wel duidelijk gemaakt.’

‘Het lijkt me meer iets voor Marco,’ merkt Loesje Lucardie op, met een knikje naar de man naast Laurens. ‘Hij heeft half Engeland doorkruist.’

‘Met genoegen,’ klinkt een kraakstem. ‘Uiteraard op voorwaarde dat ik Britse grond onder mijn voeten voel.’

Kramer schudt zijn hoofd. ‘Het eerste boekje moet

zich in Drenthe afspelen. Was ik niet zo slecht ter been, dan zou ik er zelf mee aan de slag willen, maar helaas.'

'Drenthe,' mijmert Mathieu. 'Langs de hunebedden, langs het oervolk van de trechterbekers en de haverhoutpap. 'Dat lijkt me een geschikt onderwerp voor mijn buurman hier. Hij is immers goed thuis in de prehistorie.'

Laurens veert verschrikt op. 'Nee, nee. Ik heb momenteel van alles onder handen.'

'Wat precies?' informeert Kramer, die opnieuw de wenkbrauwen fronst.

Wel... wel,' hakkelt Laurens. 'Ik ben net begonnen aan het verslag over mijn onderzoek in Lavignac, van vorig jaar, dat een tijdje is blijven liggen. En ik, eh, verdiep mij sinds een paar maanden in het Borneoverhaal van mijn grootvader, de man van de missing link, de Borneomens. Hij was in feite ook een ontdekkingsreiziger. Het zou wel eens de kant van een heuse biografie uit kunnen gaan.'

'Wel, wel,' herhaalt Kramer op zijn beurt. terwijl hij zijn vingers in elkaar strengelt. 'Me dunkt, al die bezigheden dragen geen urgent karakter. De grot van Lavignac is trouwens geen project van ons, maar van het Prehistorisch Instituut. We hebben jou alleen maar even uitgeleend, want nood breekt wet. Kun je niet samen met die grottenexpert, meneer Landgraaf of Landman, een hunebedwandeling maken? De ene dienst is de andere waard, nietwaar?'

Laurens heeft even het gevoel dat de vloer onder zijn voeten wegvalt. Karst Landman... die kan zijn bloed immers wel drinken. Na het Pyreense veldwerk heeft hij taal noch teken van de man vernomen.

'Nee, dat lijkt me geen goed idee,' zegt hij met geknepen stem. 'Landman is... hoe zal ik het zeggen... geen persoon met wie ik graag samenwerk.'

‘Een bazig type, zeg maar,’ valt Loesje hem bij.

‘Een proleet,’ beaamt Pijlman. Het woord ‘proleet’, uitgesproken door een keel waarin een hete aardappel zich heeft genesteld, klinkt daardoor extra verwerpel-lijk. ‘Hij heeft eens gezegd dat de Britse geschiedenis na Stonehenge niets meer voorstelt.’

‘Dat klinkt als Britse humor,’ stelt Giele vast, op wiens bleke gezicht een glimlachje verschijnt. ‘*Tongue in cheek. Little Britain.* Overigens heeft ook onze Heuvelmans een geweldige afkeer van Engelsen. Hij noemt zich zelfs graag anglofoob.’

‘Volgens mij heeft Heuvelmans aan heel veel mensen een geweldige hekel.’ Gerrit Post, de zachtmoedige, richt zijn bruine ogen op het plafond.

Als waren het pruimedanten die in smetteloos oog-wit drijven, denkt Kramer onwillekeurig, een zin uit een Bommelverhaal die hem zomaar te binnen schiet.

‘Inclusief aan de mensen op dit Instituut,’ vervolgt Post. ‘Als je het mij vraagt is hij voor geen enkel wandel-boekje geschikt.’

‘Dat ben ik roerend met je eens,’ knikt Giele. ‘Een cynicus is nu eenmaal niet geschikt voor de wetenschap, ook niet voor de gepopulariseerde vorm ervan.’

‘Dat wil ik wel onderschrijven, collega,’ gaat Kramer verder. ‘Voor het bedrijven van wetenschap is een posi-tieve instelling vereist.’

Zijn brillenglazen vangen een sprankje zonlicht op, en wanneer hij zich tot Laurens wendt, is het alsof er een kleine bliksemflits zijn kant uit wordt gestuurd.

‘Denk er daarom nog eens rustig en positief over na. Verzin een list, zou ik bijna zeggen. Opa Hakluyt kan nog wel even wachten, dunkt me. Voor ons Instituut is het een goede zaak als we aan die wandelboekjes meewer-

ken. Ik begrijp dat die Landman een markante figuur is, net als Napoleon en Terpen Tijn, maar die hadden toch ook hun sociale kant. Het hunebeddenproject zou, net als het grotonderzoek in de Pyreneeën, een mooi voorbeeld van teamwork kunnen worden.'

Alleen Laurens hoort de donderslag die op de bliksem-inslag volgt.

Daarna stapt Kramer over op het tweede agendapunt: het Arctisch Centrum. Het werd enige jaren geleden opgericht als een interfacultaire werkgroep van antropologen, biologen en scandinavisten. Binnen de werkgroep had niemand aan geografen gedacht. Die fout wilde men nu graag herstellen, aldus Kramer. Hij wilde dat zelf ook. Het Centrum had zich inmiddels in de kijker gespeeld met de opgraving van Smeerenburg op Spitsbergen. Men vroeg nu nadrukkelijk om een geograaf met een noordelijke oriëntatie. Een doctoraalstudent antropologie was al begonnen met een vergelijkend onderzoek van de haringindustrie op Noord-IJsland, wat toch onmiskenbaar een geografisch tintje had.

'Ik hou me bij Zuid-Europa,' zegt Gerrit Post. 'Ik heb een hekel aan kou en een nog grotere hekel aan muskieten.'

'Ik waag me niet aan grensoverschrijdend gedrag,' laat Pijlman weten. 'Die fout hebben de Britten iets te vaak gemaakt.'

'Ik heb mijn handen vol aan Oost-Europa,' zegt Pannekoek. 'Daar gebeurt momenteel van alles. Bovendien heb ik in Arctisch Rusland en Siberië geen enkele voetstap liggen.'

Kramer knikt instemmend. Met een routineus gebaar drukt hij de omlaag gezakte bril hoger op de neusbrug. 'Nee, het gaat om Scandinavië, IJsland en Groenland, heb ik begrepen.'

Er daalt een diepe stilte op de vergadertafel neer.

Kramer schraapt zijn keel. ‘Wederom zou ik graag een beroep doen op collega Hakluyt. Hij is weliswaar geen Noord-Europa-deskundige, maar als specialist op het gebied van ontdekkingsreizen is hij natuurlijk vertrouwd met het werk van een Knud Rasmussen en een Fridtjof Nansen. En vermoedelijk ook met het dagboek van de Amelander Hidde Dirks Kat, die bij de Eskimo’s heeft overwinterd.’

‘En vergeet Kapitein Rob niet,’ vult Mathieu Rousseau aan. ‘Die heeft op Groenland heel wat avonturen beleefd.’

Laurens hapt naar adem, maar slaagt er toch in met een dun stemmetje antwoord te geven. ‘Kats was geen ontdekkingsreiziger, maar een walvisvaarder.’

Kramer schiet in de lach. ‘Je bewijst meteen dat je goed thuis bent in de materie.’

‘Volgens mij is een walvisvaarder een schip,’ mompelt Giele zachtjes voor zich uit. ‘En aan boord heb je walvisjagers.’

‘Dat is dan geregeld,’ zegt Kramer, die geen aandacht besteedt aan de opmerking van zijn buurman, op luide toon.

Het klinkt alsof een onzichtbare voorzittershamer het agendapunt afhamert.

‘Ik heb nog twee andere punten. Punt één: de jaarlijkse excursie voor doctoraalstudenten, en punt twee: een artikel voor het *Geografisch Tijdschrift*. Wat het eerste punt betreft, heb ik een voor de hand liggend voorstel: een excursie naar Lapland, dan maken we meteen een goede beurt bij onze nieuwe collega’s van het Arctisch Centrum. En ik weet wel zeker dat we daarvoor maar één geschikte kandidaat hebben: Laurens, het kersverse lid van dit gerenommeerde Centrum.’

‘Mee eens,’ zegt Giele. ‘Die negatieve Heuvelmans

komt daarvoor niet in aanmerking, al schijnt zijn boek over Lapland bij liefhebbers van romantische fictie goed in de smaak te zijn gevallen.'

Al is er dit keer geen bliksemschicht te bekennen, toch klinkt er opnieuw gedonder in Laurens' binnenste op. Het lijkt wel of Jan en alleman hem met geweld op zijpaden wil manoeuvreren.

Als hij wil protesteren, snijdt Kramer hem snel de pas af. 'Het lijkt alle Bommels! wel of we vandaag een eresa-luut aan onze geachte collega Hakluyt brengen, maar mijn voorstel is, wat het tweede punt betreft, dat hij in hoogst eigen persoon ook het artikel voor zijn rekening neemt. Dat zou dan bijvoorbeeld kunnen gaan over de eerste reizen naar Lapland, van Willem Barentsz tot Linnaeus. Op die manier leggen we voor onszelf een rode loper uit naar het Arctisch Centrum.'

Laurens komt tot zijn positieven en weet eindelijk van zich af te bijten. 'Zoals eerder aangegeven, heb ik het razend druk met mijn twee expeditieverslagen. Het Pyreneese verhaal is wel degelijk urgent en het verhaal van mijn grootvader verdient een groot publiek. Alles past natuurlijk ook wonderwel in mijn vakgebied. Maar als ik me nu ook nog met Lapland...'

'Ik weet het goed gemaakt,' komt Kramer tussenbeide. 'Ik neem contact op met de redactie van het *Geografisch Tijdschrift* en zorg ervoor dat het stuk over je grootvader wordt opgenomen. Akkoord?'

Voordat hij kan antwoorden, wordt hem opnieuw de pas afgesneden. Dit keer door professor Giele, die zich samenzweerderig voorover buigt.

'Eelco, in het begin zei je dat studenten hun beklag hadden gedaan over Heuvelmans. Wat voor klachten waren dat precies?'